

‘Een schrijver met lef.’

— *Kif Kif*

‘Het boek brengt nuance en geeft inzicht in cultuurverschillen. Het mooiste is dat mensen die queer én moslim zijn aan het woord komen en openhartig over hun leven vertellen. *Habibi* is een belangrijk en interessant boek dat hopelijk zorgt voor meer empathie en minder vooroordelen.’

— *Winq*

‘Er komen veel thema’s in dit boek voor waar veel mensen zich door aangesproken kunnen voelen, zoals bijvoorbeeld seksualiteit, opvoeding, je relatie met je familie, je eigen ontwikkeling als persoon, maar ook het opgroeien tussen twee werelden. Dus ik denk dat er voor iedereen wel wat te leren is uit deze verhalen.’

— *Zij aan Zij*

WIM PEUMANS

Habibi

Het lief en leed van lgbt-moslims

P E L C K M A N S

Inhoud

- Inleiding* 7
- 1 Ilias**
Een test van God 15
- 2 Jamila**
Ik aanvaard je als zus en mens 29
- 3 Suhail**
God heeft je homo gemaakt 41
- 4 Serhat**
Geloven mag weer 55
- 5 Brahim**
Tussen twee werelden 67
- 6 Deniz**
De huis-tuin-en-keukenmoslima 77
- 7 Hajar**
Niet meer kiezen tussen het ene of het andere 95
- 8 Yalda**
Geen nood om het iemand te vertellen 105
- 9 Alisha**
De helft van het verhaal 117

10 *Khalid*

De westerse cultuur is heel verbaal 131

Epiloog – het leven is geen rechte lijn 145

Nawoord 149

Dankwoord 153

Overzicht van de geïnterviewden 155

Meer weten? 157

Inleiding

‘**A**l wie da nie springt, al wie da nie springt, is homofiel.’ Voorjaar 2002, een rokerig cultureel centrum in de plattelandsgemeente Riemst. Op de dansvloer staan te dicht op elkaar geprakte tienerlijven. Iedereen doet zo ontzettend zijn best om er ouder uit te zien dan hij eigenlijk is. Door de speakers klinkt *Al wie da nie springt* van de Aalsterse carnavalsgroep T’NT. Maar ik, ik hoef niet te springen. Gekleed in een rood T-shirt waar ik in drukletters ‘material boy’ op geschreven heb, neem ik mijn vriendin stevig vast en geef haar een kleffe zoen. Het is zo *over the top*, die zoen. Alsof ik aan iedereen wil tonen: kijk, ik ben geen homo. Ik voel me eindelijk aanvaard. Wie had durven denken dat een vriendin hebben zoveel deuren opent?

Een jaar voordien was de bom ontploft. Ik was, zoals een goed gay melodrama betaamt, stapelverliefd op mijn beste vriend. Maar van de ene dag op de andere wou hij niet meer bevriend met me zijn. ‘Mensen roddelen over ons, Wim, ze denken dat we homo zijn.’ Mijn wereld stortte in elkaar, schoolresultaten kelderden en aan een vriendin biechtte ik op dat ik dacht dat ik homo was. ‘Wim, ik denk dat je je daarom in de war en depressief voelt.’ Ik sta er nog altijd van te kijken hoe leraars moedwillig een oogje afwendden van alle onrust die zich in me afspeelde. De schooldirecteur riep me op het matje en hoewel van mijn gezicht af te lezen was dat het echt niet goed met me ging, spoorde hij me alleen aan om beter mijn best te doen. Over dat mogelijk homo-zijn werd met geen woord gerept. Een psychologe raadde me aan om me te focussen op een relatie met een meisje.

In de beginjaren van 2000 is homo-zijn niet populair. Dat werd schrijnend duidelijk tijdens een schoolreis. Onze bus tuft door de straten van de Britse hoofdstad. Op het trottoir wandelt een mannenkoppel hand in hand. Mijn medestudenten veren recht, porren elkaar

aan, beginnen ongeneerd te wijzen, kloppen op de ramen en lachen als dolgedraaide hyena's. Het koppel steekt opstandig hun in elkaar verstrengelde handen omhoog. Het gebaar wordt door mijn klasgenoten op nog luider hoongelach onthaald.

Uit de kast komen in mijn conservatieve katholieke middelbare school? Ik denk er nog niet aan.

Ik had eigenlijk al lang kunnen weten dat ik op mannen val. Vraag me niet waarom, maar als zesjarige keek ik vooral naar *Samson & Gert* voor Gert. Aan het maniërisme van meneer Alberto was me al op jonge leeftijd duidelijk dat hij niet zomaar een doorsnee kapper was. Beroemde travestieten zoals Dame Edna en Madame de Coeur Brisé riepen een eindeloze fascinatie in me op. Als tiener heb ik weleens exemplaren van *Playboy* magazine gekocht, maar die liet ik ostentatief in mijn kamer rondslingeren. Alsof ik mijn ouders absoluut wilde duidelijk maken dat hun zoon ook van tieten hield. Ik had altijd het gevoel dat ik een buitenbeentje was. Het is een cliché, maar voetbal spelen zei me absoluut niets. Ik was er zelfs zo slecht in dat ik de bal in de goal van mijn eigen ploeg schopte. Eigenlijk kon dat voetballen en de hele mannelijkheidscultus errond me geen moer schelen.

Het zesde leerjaar. De juf vormt een cirkel met haar linker duim en wijsvinger. 'En dan gaat de penis van de man,' ze duwt ritmisch haar rechterwijsvinger door de cirkel, 'in de vagina van de vrouw.' Een jongen steekt zijn hand op: 'Juffrouw, waarom hebben condooms een smaakje?'

'Dat hoeft je niet te weten,' blaft de juf. 'Na de les mogen jullie op de speelplaats niet praten over wat jullie vandaag geleerd hebben.'

Geen uitleg over homoseksualiteit. In het derde middelbaar ook niet. In de biologieles zet de leraar een film op waar seks tussen mannen en vrouwen met woord én daad wordt duidelijk gemaakt. Het lijkt wel een slechte pornofilm uit de jaren 1980, geproduceerd door de BRT. De man doet niet eens de moeite om zijn witte sokken uit te doen. Is dit dan seks? In het zesde jaar waagt de lerares biologie een halfslachtige poging om homoseksualiteit uit te leggen: 'Volgens de statistieken is tien procent van de mensen holebi.' Een klasgenote tikt verveeld haar Buffaloschoenen tegen haar schoolbank, draait zich om naar haar vriendinnen en zegt halffluid, met een accent dat zweeft

tussen het Algemeen Nederlands en het Tongers dialect: ‘Ik denk in onze klas toch meer dan tien procent!’ De hele klas barst in lachen uit, zelfs de lerares lijkt het amusant te vinden. Ik zwijg en voel me geïsoleerd. Ik waarschijnlijk niet alleen, want jaren later zal blijken dat twee andere klasgenoten ook homo zijn.

‘Wim, scheelt er iets?’ Het is de ochtend na Valentijn, 2004. Ik zit aan de keukentafel bij mijn ouders. De avond ervoor hebben mijn vriendin en ik besloten een punt te zetten achter onze driejarige relatie. Mijn moeder legt haar half opgegeten croissant met hagelslag neer op haar bord.

‘Er scheelt iets, vertel het maar.’ Ik barst in tranen uit.

‘Ik heb het uitgemaakt en ik denk dat ik homo ben.’ Tot zover een rustig zaterdagsochtendontbijt. Mijn ouders vrezen dat mijn leven als homoman moeilijker zal zijn, maar leggen zich er gauw bij neer. Het is trouwens niet de eerste keer dat ik me bij mijn ouders out. Nadat een van mijn broers enkele jaren eerder ontdekt had dat ik naakte mannen opzocht op Altavista – een voorloper van Google – vond hij het zijn plicht mijn moeder in te lichten. Je gaat vast door een fase, was het oordeel.

Een jaar na mijn officiële coming-out ontmoette ik in Leuven de man van mijn dromen, op een cake- en taartavond van een holebi-studentenvereniging dan nog wel. In de cake die ik bakte – een recept uit Nigella Lawsons *Hoe word ik een Goddelijke Huisvrouw* – zat een scheutje alcohol. Dat zal wel geholpen hebben. Ik wist eerst niet goed wat ik ermee moest aanvangen: een jongeman die zo openlijk met me flirtte, dat had ik niet eerder meegemaakt. Bovendien was hij ook nog ontzettend knap. Als de laatste kruimel verorberd is, staan we op en blijkt hij twee hoofden groter dan ik te zijn. Te laat om terug te krabbelen, de vonk is overgesprongen.

Maanden later lopen we hand in hand over straat – ik maakte er een erezaak van om dat te doen. Voor ons loopt een groepje studenten, het type studentenclub/rechtenfaculteit. Als ze zien dat we elkaars hand vasthouden, beginnen ze te gniffelen en een van hen houdt zelfs een boek voor zijn achterwerk.

Vijftien jaar later. Ik ben niet opgehouden met cakes bakken voor de man die ik aan de universiteit ontmoet heb. We zijn zelfs getrouwd. Ik kom nog weinig in situaties waarin ik het gevoel heb dat ik moet verbergen dat ik gay ben. Ik omring me met mensen die me aanvaarden zoals ik ben. Het anders zijn is me blijven fascineren. Bij de organisatie van een debatavond over migratie tijdens mijn bacheloropleiding vraag ik me wat naïef af of mensen ook migreren vanwege van hun seksualiteit. Die bedenking wordt later het onderwerp van een masterscriptie. Na afloop van mijn master krijg ik de vraag om een doctoraatsonderzoek te voeren over homoseksualiteit en islam. Om redenen die me tot de dag van vandaag mysterieus lijken, wou ik dolgraag doctoreren, dus ik twijfelde geen moment.

De kracht van verhalen

Mijn kennis van de islam was op dat moment heel beperkt. In mijn zo goed als uitsluitend witte middelbare school kende ik geen moslims. De gebeurtenissen van 9/11 brachten de islam ter sprake in de les, maar niet op een correcte manier. Een strenge lerares wiskunde waarschuwde voor een derde wereldoorlog met 'al die moslims die naar hier komen', terwijl een vreselijke leraar Duits en Engels en zelfverklaarde 'rechtse rakker' vond dat moslims geen moskeeën mogen bouwen, want 'wij gaan toch ook niet naar ginds om kerken te bouwen'.

Aan de universiteit kwam ik vooral tijdens mijn opleiding Antropologie meer in aanraking met de islam. 'Homoseksualiteit en islam zijn een explosieve en gevoelige combinatie. Je mag dat niet onderschatten,' waarschuwde een collega aan de KU Leuven me aan het begin van mijn doctoraatsstudie. Reacties van andere collega's bevestigden haar waarschuwing: sommige vroegen of ik bang was voor gewelddadige reacties (ik denk dat weinig radicale moslims wakker liggen van een scriptie); op een seminarie noemde een witte professor het gebruik van Al-Fatiha (de eerste soera [hoofdstuk] uit de Koran) als naam voor een l(esbisch), g(ay), b(iseksueel), t(ransgender)-moslim zelforganisatie een 'provocatie'; een andere witte pro-

fessor vroeg me hoe je lgbt én moslim kan zijn ('Een andere interpretatie van de religieuze teksten? Dat lijkt me het kind met het badwater weggooien'); tijdens een introductierondje op mijn eerste vergadering aan het onderzoeksinstituut ontstaat enige consternatie wanneer twee collega's (een Turkse moslima en een Zuid-Koreaanse protestantse) een gil slaken bij het horen van mijn doctoraatsonderwerp.

Met een grote portie naïviteit ging ik aan de slag. Een voordeel was dat ik op deze manier het thema met een open blik en weinig vooronderstellingen tegemoetging.

Verhalen kunnen onder je huid kruipen, zich daar nestelen. Je draagt ze soms jaren met je mee. Dat gebeurde met de verhalen die ik tijdens mijn doctoraatsonderzoek te horen kreeg. Dat komt natuurlijk omdat zo'n interview niet alleen een momentopname is: je analyseert de verhalen vanuit alle mogelijke invalshoeken en praat erover op talrijke gelegenheden. Maar een academisch werk leek me niet voldoende. De verhalen bleven aan me trekken en kwamen bij momenten terug aan de oppervlakte van mijn bewustzijn: hoe zou het gaan met al de mensen die ik zoveel jaar geleden interviewde? Die vraag ligt aan de basis van dit boek. Een boek waarin de verhalen van deze personen, volledig tot hun recht komen, vrij van wetenschappelijk jargon en academisch gewauwel.

Bestaat dat wel?

'Gay en moslim – bestaat dat wel?'

'Maar, dat is toch verboden in de islam?'

'Daar zal het nog wel moeilijk zijn om openlijk lesbisch te zijn'

'Waar vind je zulke mensen dan?'

Als ik mensen vertel over het onderwerp van mijn boek, zijn dit de vragen die ik het meest voorgeschoteld krijg. Moslim en lgbt: voor velen, en soms ook voor de betrokkenen zelf, lijkt het op het eerste gezicht een tegenstelling. De reacties vertellen veel over de manier

waarop tegenwoordig over lgbt's en moslims gedacht wordt. Zoals schrijver Mohammed Benzakour het verwoordt in zijn Mosse-lezing uit 2014: 'De kwestie moslim en homo werd iets buitengewoons, iets spannends, een mix van *suspects* en *suspense*.' De acceptatie van lgbt's is een van de kenmerken geworden van wat het betekent om een 'moderne' en 'goede' burger te zijn. Op politiek vlak is deze acceptatie een handige manier geworden om de tegenstelling tussen moslims en niet-moslims uit te spelen. Weinigen stellen zichzelf hierbij de vraag wat acceptatie nu precies inhoudt.

Met regelmaat duiken berichten in de media op over het wel en wee van lgbt's met een moslimachtergrond. Denk aan de berichtgeving rond de Nederlands-Marokkaanse Saïd Zankoua, die in 2020 overleed aan de gevolgen van epilepsie, een ziekte waar hij last van kreeg nadat hij negen jaar ervoor in elkaar werd geslagen. Of het nieuws dat Sofia Taloni, een Marokkaanse transgender en influencer, in hetzelfde jaar haar volgers opriep om dating apps als Grindr te installeren om te kijken of mannen in hun omgeving zich misschien aangetrokken voelen tot mannen. Bizar genoeg deed ze deze oproep zogezegd niet uit homofobe overwegingen, maar omdat ze vond dat iedereen open zou moeten zijn over hun seksualiteit. Als gevolg hiervan werden de foto's van tientallen mannen op Facebook gegooid, met een gedwongen coming-out tot gevolg. Een ander bericht dat viraal ging in de zomer van 2020 was dat van Mounir, een Nederlands-Marokkaanse jongen die op zijn achttiende verjaardag uit huis werd gezet. Zijn getuigenis mocht op steunbetuigingen rekenen van influencers als Nikkie Tutorials en politici als Thierry Baudet.

In de ervaringen van lgbt's met een moslimachtergrond komen actuele, prangende en maatschappelijk relevante thema's samen: homoseksualiteit, islam en migratie. Thema's die door hun verhalen tastbaar worden: ze krijgen een gelaat en komen tot leven. Thema's waar veel mensen een mening over hebben, maar waarover de betrokkenen zelf weinig gehoord worden, ook al spelen deze kwesties een dagelijkse rol in hun levens.

Als vertrekpunt neem ik onderzoek dat ik uitvoerde tussen 2010 en 2015. Hiervoor had ik meer dan 60 diepte-interviews met (31) lgb-

moslims, aangevuld met gesprekken met lgbt-zelforganisaties en -beleidsmakers. Ik deed mee met activiteiten van verenigingen voor lgbt's uit etnisch-culturele minderheden; en nam dagboeken door die lgb-moslims voor me bijhielden. Voor dit boek zocht ik degenen die daarvoor openstonden opnieuw op: hoe was hun leven verlopen sinds we elkaar voor het laatst zagen? Zo'n langetermijnperspectief geeft een uniek en veelgelaagd beeld. De 'T' van lgbt ontbrak in mijn doctoraatscriptie, omdat ik er tijdens mijn veldwerk niet in geslaagd was een transgender persoon te vinden. Hun verhaal is thans onontbeerlijk en broodnodig: naast negen personen uit mijn doctoraatsstudie interviewde ik daarom voor dit boek een transgendervrouw uit Nederland. Om de anonimiteit van de betrokken te garanderen, gebruik ik pseudoniemen, met één uitzondering op vraag van de geïnterviewde.

De tien intieme portretten in dit boek vormen een relaas van *anders-zijn*. Uit de anonieme getuigenissen spreekt een worsteling tussen twee werelden – blijven en vertrekken, spreken en zwijgen, ontkenning en acceptatie, familie en seksualiteit, God en jezelf. Ze bieden een inkijk in wat het betekent om in onze hedendaagse samenleving op het kruispunt van verschillende minderheden te staan.

Tussendoor schets ik de context van de verhalen aan de hand van prangende vragen zoals: waarom willen ouders zo graag dat je trouwt en kinderen krijgt? Wat wil 'uit de kast komen' eigenlijk zeggen en komen lgbt-moslims liever niet uit de kast bij hun ouders? Kun je asiel aanvragen omdat je lgbt bent? Wat denken moslims nu echt over homoseksualiteit? Hoe kan je moslim én lgbt zijn? Welke rol speelt het land van herkomst van de (groot)ouders? Hoe is het om te *daten* als lgbt'er met een moslimachtergrond? Verandert je geloof als je migreert? En kan je als witte man een boek schrijven over lgbt-moslims?

Habibi

Ik woon in de buurt van Maastricht, waar een barbershop in de wijk achter het station ligt. 'Real men go to real barbers', staat in grote letters op het raam. Elke maand laat ik mijn haar knippen door de eigenaar,

Nur, een gespierde Syrische man met een stevige baard, die graag naar hiphop uit de jaren 1990 luistert (in tegenstelling tot zijn collega, die meer houdt van Fairouz, samen met Umm Kulthum, dé *all-time* diva's van de Arabische wereld). Een afspraak maken is vaak een uitdaging: de tijd verloopt anders binnen deze vier muren. Wachten hoort bij het leven. Vrijdag rond de middag blijven de deuren dicht: dan is het tijd voor het gebed. Tijdens een knipbeurt hoor ik verschillende Arabische dialecten de revue passeren: Saoedisch, Syrisch, Iraaks, Palestijns en Marokkaans. Met mijn basiskennis van het Modern Standaard Arabisch versta ik maar flarden van zinnen. Soms staat na een knipbeurt een van de wachtenden vrijwillig op, pakt een borstel en veegt alle afgeknipte haren van de vorige klanten bijeen. 'Shukran, habibi,' zegt Nur dan. 'Dank je, schat.'

Met alle vooroordelen die bestaan rond Arabische en/of moslimmannen, is *habibi* – letterlijk vertaald 'mijn geliefde' – misschien niet meteen een aanspreking die je zou verwachten in deze setting. 'Habibi' wordt gebruikt tussen (hetero)koppels, maar ook mannen en vrouwen onderling. Meer nog, *habibi* maakt deel uit van de *habibi*-cultuur, die mensen van hetzelfde geslacht aanmoedigt hun gevoelens van vriendschap en liefde te uiten, door elkaar met koosnaampjes aan te spreken, hand in hand over straat te lopen, enzovoort.

'Habibi' is afgeleid van *hub*, een van de Arabische woorden voor liefde. Arabisch is een taal die iedereen in dit boek verbindt: is het niet de taal waarmee ze thuis zijn opgegroeid, dan kregen ze Arabisch wel mee tijdens hun religieuze onderricht. Zelfs als je geen Arabisch kent, heb je weleens gehoord van het woord 'habibi'. Het kan gezien worden als een uitdrukking van universele liefde. In essentie gaat dit boek over mensen die op zoek zijn naar liefde, *hub*. Of we nu moslim zijn of niet, hetero of lgbt, alles daartussen of daarbuiten: allemaal zoeken we naar intimiteit, geborgenheid, warmte en liefde, van onze families, vrienden en geliefden. Allemaal willen we iemand die we 'habibi' kunnen noemen.

1

Ilias

Een test van God

‘**I**nside the mind of a criminal. *Vrijdag is de dag waarop de meeste moslims naar de moskee gaan. Dat is heel dubbel voor een moslimman die gay is! Enerzijds wordt er verwacht dat je gaat – dit hoort nu eenmaal zo. Anderzijds voel ik als moslimhomo angst om naar de moskee te gaan.*

Net zoals de meeste vrijdagen duiken talrijke vragen op. Ga ik me kunnen focussen op het gebed? Of gaan er weer “spetters” rondlopen die me op stoute gedachten brengen? Ik controleer mijn gedachten om me niet te laten afleiden. Ik beslis om toch te gaan. Onderweg doe ik een schietgebedje en denk bij mezelf: please, geen knappe mannen, please, geen knappe mannen. Ik kom aan bij de moskee, doe de deur open en lap, ik heb al prijs. De eerste knappe man die vooroverbuigt, terwijl hij zijn schoenen uittrekt. Ik kijk vlug de andere kant op! De zaal zit overvol. Het is vakantie, dus er zijn veel mensen aanwezig. Dit wil zeggen dat je heel dicht bij elkaar moet zitten, anders is er niet genoeg ruimte voor iedereen. Ik had me voorgenomen op de eerste rij te gaan bidden om zo weinig mogelijk afleiding te krijgen. Helaas, ik beland op de laatste rij. Bewust ga ik achter een oude man zitten, in de hoop niet afgeleid te worden.

Ik verricht eerst mijn individuele gebed en luister dan naar de preek van de imam. Die vertelt over het belang van het vrijdaggebed en de vrijdagpreek. Vanbinnen voel ik het koken en borrelen. Ik wil graag wekelijks naar het vrijdaggebed komen, maar ik wil ook duidelijkheid. Zwijgend laat ik de woorden van de imam bij me binnenkomen. Ik merk aan mijn

lichaam dat ik onrustig word. Ik moet mezelf inhouden om niet op te staan en te roepen: "Is het vrijdaggebed ook verplicht voor gays? Of moeten wij thuis bidden?" Tussen denken en doen zit een wereld van verschil. Zoveel vragen en geen antwoorden...

Na de preek is het tijd voor het gebed. Dan komt er een knappe jongen naast me zitten. Mooi gebruid, stralende glimlach en gekleed in een lange, witte abaja. Ik zorg ervoor dat een oudere man tussen ons in komt bidden. Ik kijk links en rechts: geen mannen die me kunnen opwinden. Ik probeer niet te denken aan gay stuff in de moskee, want ik ben echt bang om neergebliksemd te worden. Maar hoe meer ik probeer mijn gedachten te verplaatsen, hoe meer ik eraan denk, natuurlijk. Je mag niet bidden met gesloten ogen, dus ik zoek een punt op het tapijt om me op te concentreren. Een hels halfuur in de moskee, met veel stress en innerlijke gevechten. Als ik buiten ben, voel ik me opgelucht. Ik ben trots op mezelf, want ik heb mijn verplichting weer nageleefd.'

(Dagboekfragment Ilias, 2013)

Voorbereid op een huwelijk

'Jij hebt echt een mooie broek aan,' zegt Ilias terwijl hij naar mijn strakke korte broek wijst. We zitten samen op een bankje aan de achterkant van het Antwerpse Centraal Station; het is de zomer van 2012. Een zachte avondbries zorgt voor enige verkoeling. 'Ik zou ook graag zo'n broek dragen, maar niemand in onze buurt draagt broeken boven de knie, tenzij op het strand. *Damn*, maar die zien er echt goed uit!'

Ilias komt net terug van het middaggebed in de moskee van de wijk waar hij opgroeide. Zijn Tamazight-sprekende ouders verruilden Marokko voor België in de jaren 1970. Zijn ondertussen gepensioneerde vader werkte in de industrie terwijl moeder het huishouden op zich nam. De buurt waarin zijn ouders terechtkwamen en waar Ilias nog steeds woont, is een smeltkroes van mensen van verschillende origine.

'Het gevoel dat ik anders was dan andere jongens ervoer ik als heel bedreigend en confronterend. De jongens voelden zich aange-